

EDEBİYATIMIZDA RUMLAR VE ERMENİLER -(3)

SEFA KOYUNCU

Tevfik Fikret, Ermeni komitacılarının 21 Temmuz 1905'te ikinci Abdülmecid Han'ı öldürmek için tertipleedikleri suikastın başarısızlıkla sonuçlanması üzerine:

Ey şanslı avcı, damını beyhüde kurmadım,
Attın, fakat yazık ki, yazıklar ki vurmadın!

mırsalarının da yer aldığı bir lahzai tevhür (Bir anlık gecikme) adlı şiiri yazar, Fikret bu şiiri ile yalnız padişahı değil, Türk vatanını parçalamak isteyen Ermeni komitacılarının yanında yer alır.

Halide Edip, savaş günlerinin en hazin olayları arasında yerli Hıristiyanların ihanet etmelerini hiç unutamaz. Ermenilerin ve Yunanlıların arkalarını batının güçlü devletlerine dayayarak yaptıkları şımarıklıklar, Halide Edip'in bu ırklara karşı uyanmasına sebep olur. İşgal kuvvetlerinin İstanbul'da yaptıkları ve Ermenilerin bu güce dayanarak yersiz isnatlarda bulunmaları Halide Edip'i nefretle doldurur. "Türk'ün Ateşle İmtihanı" (1962) adlı hatıratında bu tecrübelerine dair geniş bilgi vardır.

Yakup Kadri, Ermenilerin işgal altındaki İstanbul'daki menfi faaliyetlerini bizzat şahit olmuştur. Sodem ve Gomore'de Ermeni tipler yer alır.

Reşat Nuri, Yeşil Gece adlı romanında Mardikyan'ı, çöküş yıllarında imparatorluğu soyma yarışındaki Ermenilerden biri olarak gösterir.

PEYAMI SAFA'NIN ERMENİ'YE BAKIŞI

Peyami Safa'nın Matmazel Noraliya'nın Koltuğu romanında Fatma'nın annesinin ilk kocasını Ermeniler kesmiştir. Fatma hikayeyi şöyle anlatır:

"Erzurumludur anam. Orada evlenmiş iptida. Ermeniler kocasını keşmişler. Anam da keseceklermiş. Doldurmuşlar otuzunu, kırkını bir han odasına harman gibi. Kimi ölü, kimi diri. Anam gebe imiş. Alta kalmış. Üstünde bir ihtiyar karının cendeği varmış. Ermeniler dirileri de götürüp kesmişler. Cendeğin altında anamı görmemişler.

Ermeni katliamlarının toplumda açtığı yara çok derin olmakla birlikte, belki de düşmanlık duygusunu telkin etmemek için yazarlarımız bunları işlememişlerdir.

Mehmet Rauf, Halas adlı romanında Ermeni zulmünü ele almıştır: Milli Mücadele'ye katılacaklar İstanbul'da toplandıklarında her

biri kendi şahit olduğu zulüm sahnelerini anlatırken binbaşı Server. Adana'da gördüklerini heyecanla dile getirir. Devlet otoritesinin ortadan kalkmasıyla, şahsi kinler, gizli husumetler, ayaklanmış ve Fransızların gelmesiyle Ermeniler Fransız askeri elbisesi giyip Türkleri boğazlamaya başlamışlardır. Nihayet Adana'da resmen bir ermeni intikam alayı teşkil edilir. Bu alayın yapıldığı kalmaz. Çoğu Kafkasya'daki Antranik çetesine ve anarşist cemiyetlere mensuptur. Fransız zabiti elbisesi altındaki bu haydutları, cemiyetlere mensup. Fransızların askeri valisi, polis, jandarma hizmetinde kullanıp himaye etmekte, yaptıkları zulüm ve vahşete kolaylık sağlamaktadır. Bu sahnelerden tüyler ürpeten örnekleri genç Türk subayı nakleder:

-Vaktiyle Ermenileri ayaklandırmak için uydurulmuş Türk mazalimi masalları, şimdi Türklere tatbik olunmak için Ermeniler tarafından hakikat haline getiriliyordu. Kendisi şerefli ve inzibatlı Türk ordusuna mensup olan Binbaşı Server, şunları söyler;

-Hiç bir milletin zabiti Kilikya'da Ermenilerle birleşip zulüm yapan Fransız zabitleri kadar kirlenmemiş ve alçalmamıştır?

Midhat Cemal Kuntay üç İstanbul adlı eserinde eczacı Karnik'in karısı Sürpuhi'nin evi macide ile Süleyman'la evlilik dışı münasebetlerini kolaylaştıran bir buluşma yere-dir. Bunun sebebi kocası Karnik'i Ermeni ihtilalinde Sanih Efendi'nin evinde saklamasıdır. Sürpuhi, Sanih Efendi'nin karısı Macide'ye minnetini ödemek için onun gayrimeşru çocuğunda Samatya'daki evinde büyütecektir. Macide'nin Adnan'a gönderdiği parayı da Sürpuhi alır fakat yerine ulaştırmaz. Eser de bir Ermeni genci de mahkemede bir Amerika-lıya tercümanlık yapar.

NECİP FAZIL'IN ESERİNDE ERMENİLER

Necip Fazıl Kısakürek, Tohum adlı piyesinde Türk milletinin milli mücadele'deki şanslı direnişini anlatır. Ermeni komitacıların Maraş'ta yaptıkları zulümleri anlatan sahnelerden biri şöyledir:

Ermeni komitacı Küçük Ali'nin beline bir tekme vurarak bodruma kapatır. Sonra komita başkanının emriyle 12 yaşındaki çocuğu öldürür. Bodrumdan çıkan komitacıya arkadaşı sorar:

-Öldü mü?

-Gık bile diyemedi. Bir serçe kadar çabuk

öldü.

Aynı sahnede Ermeni komitacıların zahire anbarındaki yiyeceklere zehir katması yüzünden 120 Türk'ün cenazesinin kaldırıldığı dile getirilir.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Mahur Beste, saatleri ayarlama Enstitüsü, Huzur ve Sahnenin Dışındakiler adlı romanlarında Ermeni tipler vardır. Bu tipler daha çok beşeri yönleriyle ele alınmış, uyanık, tüccar Ermenilerdir.

Atilla İlhan, Hacı hanım Vay adlı kitabında Mahçupyan ailesinin şahsında Ermenilerin, Osmanlı Devleti içindeki bütün faaliyetlerini ele alır.

Şemsettin Ünlü'nün Yukarışehir ve Toprak Kurşun Geçirmez adlı romanlarında Ermenilerin iğrenç cephesi gösterilir. Yukarışehir'de Elazığlı bir debbâğ Yusuf ile Hermine arasında çocukluktan başlayan derin bir aşk dile getirilir. Yusuf ile Hermine'nin aşkları Kerem ile Aslı'nın bir başka çağda yaşanan yeni bir örneğidir.

Gançler birbirini çok sever. Onları Ermeni baba ile iki zorba oğlu ayırır. Baba papaz değildir ama, zayıflamış Osmanlı Devleti'nde yeni bir güç olarak ortaya çıkan yabancı ülkelerin konsolosluklarından ve Amerika'lı misyonerlerden gücünü alır.

YUKARIŞEHİR ÖNEMLİ BİR ESER

Ayrıntıları bakımından çok zengin, sağlam kurgusu ve tesirli anlatımı ile bu hikaye imparatorluğun yıkılış yıllarında bir Anadolu şehrinde ortaya çıkan yeni durum asırlarca aralarındaki din ve ırk farkına rağmen kardeşçe yaşamış insanların yabancı güçler tarafından nasıl yoldan çıkarıldığını yer yer lirik, yer yer gerçekçi bir tonla anlatır. Amerikan misyonerlerin kapütasyonların sağladığı imtiyazla Ermenileri tahrikleri, suçluları saklamaları ve olayları çarpıtarak dünyaya yaymaları çok hareketli ve canlı olaylar örgüsüyle verilir.

Yukarışehir'in kaynaşmış, ayrı dinlere mensup sakinleri, bilmedikleri, anlayamadıkları bir soğuma ile birbirlerinden uzaklaşmaya başlarlar. Bunda Amerikan misyonerlerinin rolü büyüktür.

Yukarışehir, incelenmesi gereken önemli bir eserdir. Toprak Kurşun Geçirmez'de de Ermeni isyanlarının dış güçlerle ve kilise ile bağlantısı, komitacıların kini besleyip büyütmeleri ve bunun için her fırsattan faydalanmaları çarpıcı bir şekilde verilir.

DEVAM EDECEK